

ДЕКЛАРАЦІЯ

про державний суверенітет України

Верховна Рада Української РСР.

Виправлено

Одразу після ухвалення декларації. Зліва направо – Левко Горохівський, Олесь Шевченко, Левко Лук'яненко, Степан Хмара, Михайло Горинь, Богдан Ребрик, Леопольд Табурянський, Ірина Калинець (за нею позаду – Олесь Сергієнко), В'ячеслав Чорновіл, Богдан Горинь, Генріх Алтунян, Михайло Косів

Вулиці державного суверенітету

Тарас РОМАНЮК

Мало хто із молодших мешканців невеличкого селища Делятин, що на Прикарпатті, знає, чому найбільша вулиця в їхньому населеному пункті має назву «16 липня». Мій друг, проїжджаючи нею, висунув теорію, що в такий спосіб ознаменували день його народження (16 липня 1990 року). Частково він мав рацію: назвою для вулиці слугувала саме ця дата, проте 16 липня відбулася ще одна дуже важлива подія в історії України – Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України.

Вулиця 16 липня (м. Рівне)

До такого рішучого кроку головний законодавчий орган тоді ще Української Радянської Соціалістичної Республіки спонукала сукупність багатьох чинників, перерахунок яких умістився б не на одній шпальті журналу, проте сьогодні вже не такими важливими є причини її прийняття, як зміст та наслідки.

Парадоксально, що документ, фактично не наділений жодною юридичною силою, мав величезне історичне, тектонічне, сказав би, значення. Проти прийняття цього акта з-поміж 450 депутатів проголосували лише четверо і один утримався.

Декларація не одержала статусу конституційного акта. Українська РСР залишалася у складі СРСР, тому міжнародні організації та країни світу не визнали її державної незалежності. Причиною цього стала відсутність у Верховній Раді УРСР повноважень і, звісно, політичної волі більшості (група 239) на ухвалення рішення про вихід республіки зі складу Радянського Союзу, тобто на проголошення незалежності Української РСР. Відповідно до вимог Конституції СРСР і Української РСР тільки народ Української РСР, наділений цілковитою повнотою влади в республіці, мав право приймати таке рішення на референдумі. Діючі норми міжнародного права також зобов'язували Верховну Раду Української РСР провести республіканський референдум.

Проте Декларація про державний суверенітет України передбачала суверенне право на самостійну правотворчість, можливість приймати власні закони з будь-яких питань. Документ наголошував на прагненні нашої держави досягти економічної самостійності. У ньому було проголошено намір держави забезпечувати національно-культурне відродження українського народу, його традицій, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. В останній частині Декларації написано, що вона має стати основою для нової Конституції України, законів України і визначає позиції Республіки під час укладання міжнародних угод.

Остання фраза: «Принципи Декларації про суверенітет України використовуються для укладання союзного договору». Хоча Декларація фактично і не ма-

ла юридичної сили, її прийняття стало каталізатором формування законодавства незалежної держави. Було прийнято низку законів, кожен із яких фактично суперечив Конституції СРСР, на котру в Верховній Раді УРСР тоді вже мало хто зважав. З подачі парламенту також почалось укладення двосторонніх договорів про співпрацю із союзними республіками, які протиставляли себе союзному центру (Прибалтійські республіки, Білорусь, Узбекистан, Казахстан та ін.).

Цікавим фактом також є те, що 16 липня відповідно до Постанови Верховної Ради УРСР почали вважати Днем проголошення незалежності України, який мали відзначати щорічно як державне загальнонародне свято України. Першу річницю проголошення незалежності (фактично перший День незалежності України) відсвяткували за старою звичкою: у зв'язку із відсутністю інших ритуалів поклали квіти до пам'ятника Леніну. (Ця постанова втратила чинність 20 лютого 1992 року.)

Варто також зазначити, що Декларація про державний суверенітет України стала основою для акта проголошення незалежності України, який юридично її здійснював. Декларація справді підняла національний дух українців і дала реальну надію на здобуття довгоочікуваної незалежності нашої держави. Про це свідчить те, що лише за перший рік існування акта назви вулиць «16 липня» з'явилися у багатьох містах та селах України, окрім уже згаданого Делятина, у Рівному, Бердичеві, Мостиській, Надвірній та багатьох інших.

На жаль, приймаючи Конституцію України 1996 року, в преамбулі не зафіксували, що керуються і Декларацією 16 липня 1990 року, а не лише Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням. Декларація, хоч і згадувала союзний договір і уникала деінде в тексті навіть слова «державний» для означення суверенітету, все-таки була предтечею незалежності і нових принципів Конституції держави. Без першого кроку немає величі...

Та, слава Україні, є пам'ять. І вулиці.